

dišćanskim Hrvatima. Ova institucija je privremeno, do osnivanja Društva za suradnju s gradišćanskim Hrvatima 1976, jedina vodila kulturnu politiku s pripadnicima hrvatske manjine u Gradišću. Autor je detaljno opisao oblike te suradnje.

T. Dumančić *Promjene socijalne strukture i pomaci u bilingvizmu gradišćanskih Hrvata* razmatra odnos socijalne strukture i govora. Zahvaljujući posebnim uvjetima života, sve donedavno je kod gradišćanskih Hrvata dominirala simetrična dvojezičnost: službeni jezik njemački — u privatnom životu hrvatski. Autor opisuje uzroke koje su posljednjih desetljeća doveli do jezične asimetričnosti.

Đ. Vidmarović *Sadašnji trenutak u kulturnom stvaralaštvu gradišćanskih Hrvata u NR Mađarskoj* upozorava na oblike kulturnog stvaralaštva mađarskog dijela gradišćanskih Hrvata (rad folklornih družina, pjevačkih skupina i zborova, narodnih hrvatskih klubova, zavičajnih muzeja, pojedinaца — književnika, umjetnika i dr).

Posljednja, šesta tematska skupina s dva referata posvećuje pažnju pravnoj problematici — konkretno pravnom položaju gradišćanskih Hrvata. Prva *Međunarodni položaj gradišćanskih Hrvata u Austriji* B. Vukasa ukazuje na ukupnost međunarodnih normi koje se mogu primijeniti na gradišćanske Hrvate u Austriji, u okviru kojih Državni ugovor ima posebno mjesto. Autor upozorava da tih normi ima mnogo, međutim one ostaju nezapažene upravo zbog odredaba Državnog ugovora koje najizravnije reguliraju položaj Hrvata i Slovenaca u Gradišću, Koruškoj i Štajerskoj.

Posljednji je rad M. Domini *Geneza austrijskog Državnog ugovora s težištem razmatranja na uređenju položaja hrvatske i slovenske manjine u Austriji*. Opisuje genezu nastanka Državnog ugovora o uspostavljanju nezavisne i demokratske Austrije iz 1955, posebno odredaba člana 7 koji izravno reguliraju položaj i prava hrvatske i slovenske manjine u Austriji. Domini zaključuje da ni Državni ugovor, ni Zakon o pravnom položaju narodnih grupa u Austriji, donesen 1976. nisu pripadnicima hrvatske i slovenske manjine u svakodnevnom životu osigurali pripadajuća prava u okviru austrijske zajednice.

Božena Vranješ-Šoljan

RADOVI ZAVODA JAZU U ZADRU, 29—30

Zadar, 1983.

Mate Suić, *Dalmaticum mare* (5—20). U darovnici Petra Krešimira u Ninu, kojom dariva samostanu sv. Krševana u Zadru otok Maun, kralj navodi da se taj otok nalazi »in nostro Dalmatico mari«. Suić govori o različitim nazivima za Jadransko more od onih koje su koristili Grci pa nadalje. Prvobitno se more zvalo mare Illyricum, pa Jonium, Adriticum, Superum i Dalmaticum. Suić navodi fragmente u kojima se ti nazivi koriste i dokazuje opravdanost posvojne zamjenice *naš* (nostrum).

Vesna Jakić-Cestarić, *Pašmanski posjedi samostana sv. Ivana krajem XI. stoljeća i njegova nastavljača samostana sv. Kuzme i Damjana početkom XIII. stoljeća* (21—55). Autorica razmatra dva popisa samostanskih zemalja na otoku Pašmanu krajem XI. i početkom XIII. stoljeća. Dokazuje kontinuitet postojanja posjeda na području današnjih lokaliteta Poljana i Svastin (u XI. st. »ualle Pagnana i ualle Sustina«) koristeći topografiju i toponimiku. Govori o povećanju posjeda od XI. stoljeća nadalje i o tome kako se to događa. Poslije 1125, kad su Mlečani razrušili Biograd, matica samostana premjestila se na Pašman kraj crkve sv. Kuzme i Damjana i tu dalje razvija svoje posjede.

Josip Kolanović, *Liturgijski kodeksi svetokrševanskog opata Deodata Venijera* (57—84). Prijelaznom u komendu samostan sv. Krševana doživljava stagnaciju u razvoju sve do dolaska zadarskog patricija Deodata Venijera, kad ponovno počinje uspon. Novi opat obnavlja samostan. Dao je izraditi liturgijske kodekse od kojih je najpoznatiji Venijerov misal (na žalost, nije sačuvan), zatim Evanđelistar, Epistolar i Obrednik. Svoj rad Kolanović je obogatio slikovnim priložima iz ovih djela, dao je opširne opise kodeksâ i time prikazao i upozorio na cjelokupan opus svetokrševanskog opata Deodata Venijera. Nakon opatove smrti samostan opet doživljava dekadansu. Na kraju Kolanović daje dva popisa pokretne i nepokretne imovine samostana iz 1449. godine.

Stjepan Antoljak, *Veze povjesničara Ivana Luciusa (Lučića) sa Zadrom*, (85—100). Autor govori o tome zbog čega je Ivan Lučić počeo pisati povijest Dalmacije i Hrvatske, kako je i zašto nastalo djelo »De regno Dalmatiae et Croatiae libri sex«, te govori o povjesničarima Šimunu Ljubovcu i Valeriju Ponte, koji su Lučiću pomagali u kritičkom obrađivanju izvora i pisanju »De regno«. Na kraju svoga članka, posvećenog tristotoj obljetnici Lučićeve smrti, Antoljak ocjenjuje njegov prinos hrvatskoj historiografiji: »Njegova je zasluga da je razjasnio mnoge tamne stranice povijesti hrvatskoga naroda i svojim radom postao sjajan primjer i putokaz kako treba raditi na objašnjavanju u mnogo čemu nerazjašnjene naše povijesti, povezujući je s historijom i ostalih naroda na Balkanu.« (98)

Cvito Fisković, *Palma il Giovane na Orebićima i u Splitu*, (101—110). Mletački slikar manirist Jacopo Antonio Negretti, zvan Palma Mlađi (1544—1628), sljedbenik je Ticiano i Tintoretta. Njegove su kompozicije rađene po uzoru na »sacre conversazioni«. Kod nas se nalaze dvije njegove slike. U župskoj crkvi u Orebićima nalazi se »Gospa sa svecima«, a u Nadbiskupskom dvoru u Splitu »Gospa sa svecima i donatorima«. Priložene su i reprodukcije tih slika.

Roman Jelić, *Smiljanići — kotarski serdari*, (111—132). Serdari su, kao i harambaše, bili zapovjednici krajina. U početku je bio samo jedan, ali se broj povećao na dva pa na tri — za svaki kotar po jedan. Imali su vojnu, kao i izvjesnu sudsku vlast. Serdarstvo se obično nasljeđivalo u obitelji i najznačajnije serdarske obitelji bili su Smiljanići i Mitrović-Jankovići. Autor upozorava na mnoge netočne podatke u literaturi o Smiljanićima. Opisuje istaknute članove te obitelji i ističe njihove glavne značajke.

Šime Peričić, *Prilozi iz gospodarskog života Šibenika u XIX. stoljeću*, (133—152). Da bi obogatio poznavanje gospodarskog života u Šibeniku u pro-

šlom stoljeću, autor je donio niz novih podataka. Rad je obogaćen brojnim tabelama i kvantifikacijskim podacima. Ocrtan je položaj Šibenika i njegova uloga u gospodarskom životu Dalmacije u doba začetaka industrijalizacije.

Ante Usmiani, *Paška solana i sol — proizvodnja od 1797. do 1813. godine*, (153—177). Autor je objavio jedan relativno kratak, ali značajan period u razvoju paške solane. To je doba političkih promjena u Dalmaciji i uvođenja nove tehnike u proizvodnji. Proučava samu solanu, način proizvodnje, količinu proizvoda i trgovinu. Do napretka u proizvodnji došlo je kad je Pag pripao Austriji, a onda Napoleonu (1806). Posebno je važna uloga Dandola, koji je unaprijedio proizvodnju dajući razne privilegije proizvođačima. O solanama, proizvodnji i izvozu autor donosi osam tabela.

Ivan Pederin, *Car Franjo I. o Šibeniku u svom putnom dnevniku iz 1818. godine*, (179—206). Navode se razlozi dolaska Franje I. u Šibenik, zatim njegovi opisi položaja kuća, ulica, utvrđenja i dr. što je caru bilo važno za rat koji je namjeravao voditi. Autor u izvorniku i prijevodu donosi ulomke iz careva dnevnika koji se odnose na Šibenik.

Želimir Maštrović, *Osnivanje pravog društva Crvenog križa u Hrvatskoj (Zadar 1878) s osvrtom na humanitarne akcije u Dalmaciji 1866. i 1875. godine*, (207—228). Autor piše o stvaranju posebnih društveno-humanitarnih odbora za pomoć ranjenicima 1866. u ratu protiv Pruske i Italije i 1875. u bosansko-hercegovačkom ustanku. Godine 1878. upućen je poziv ženama da pristupe društvu u Zadru. Slijedeće godine osnovano je i društvo za muškarce. Na kraju članka su pravila udruženja i faksimili.

Kosta Milutinović, *Ivan Meštrović i borba za Dalmaciju*, (229—290). Na početku svoga rada Milutinović opisuje južnoslavensku orijentaciju mladog Meštrovića, zatim govori o pokušaju formiranja Hrvatskog odbora u Rimu (1914) i Meštrovićevoj ulozi u tome. Dalje se opisuje Meštrovićeve djelatnost kao člana Jugoslavenskog odbora u Londonu, gdje je jedan od najaktivnijih članova. Opisuje se i Meštrovićeve djelatnost protiv Pašičeve velikosrpske orijentacije, zatim se govori o Rimskom paktu, pa o sukobu Trumbić-Meštrović u Rimu 1918., do kojeg je došlo zbog različitosti u shvaćanju odnosa prema Talijanima. Posljednja Meštrovićeve aktivnost bila je predsjednička funkcija u tajnom udruženju »Galeb«. Za vrijeme svoga boravka u Americi Meštrović je osjećao nostalgiju za domovinom, gdje je zadnji put boravio 1959. Tada se susreo i s predsjednikom Titom.

Zadnji prilog u *Radovima 29—30* je uvodna riječ *Uz retrospektivnu izložbu izdanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru* (291—294) koju je podnijela Vesna Jakić-Cestarić. Ta je izložba bila održana od 6—15. XI. 1981.

Vesna Đurić

SVEUČILISTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 18

ZAGREB

1985.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 600 din

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 18

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor i tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ Damir, student, Filozofski fakultet Zagreb
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
BOBAN dr Ljubo, Filozofski fakultet Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet Zagreb
BUŽIĆ-BOŽANČIĆ dr Danica, Poljana kralja Tomislava 3, Split
ĐURIĆ Vesna, student, Filozofski fakultet Zagreb
FILIPOVIĆ Klara, Šestinski vijenac 22, Zagreb
GOLDSTEIN mr Ivo, Filozofski fakultet Zagreb
GROSS dr Mirjana, Britanski trg 12, Zagreb
KARDUM mr Livia, Fakultet političkih nauka Zagreb
KLOPČIĆ Franc, Linhartova 62, Ljubljana
KUDELIĆ Zlatko, Turinina 4, Zagreb
LUČIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, P. Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb
MIROŠEVIĆ mr Franko, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SRH, Zagreb
NIKOLANCI Mladen, B. Ivanovića 10, Split
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
PEKIĆ mr Milenko, Naučna biblioteka, Zadar
PERIČIĆ dr Šime, Zavod JAZU, Obala oktobarske revolucije 8, Zadar
PRELENDER Ivica, Iza Roka 1, Dubrovnik
STANČIĆ dr Nikša, Filozofski fakultet Zagreb
STRČIĆ dr Mirjana, Kumičićeva 42, Rijeka
STRČIĆ Petar, Arhiv Hrvatske, Zagreb
STUBLIĆ Zlatko, Vlašićka 12, Zagreb
ŠANTEK Darko, Trnac 29, Zagreb
ŠVAB mr Mladen, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb
TARADŽIĆ Branka, student, Filozofski fakultet Zagreb
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1 Zagreb
ZORIĆ Damir, Salopekova 18, Zagreb